

DEMOKRASİ TEORİSİNDE EŞİTLİK PROBLEMİ: BİR KATEGORİZASYON ÖNERİSİ

Emre EKİNCİ* & Sabina NASİROVA**

Öz

Etimolojik kökene dayanan kategorik bakış açısı, demokrasi teorisinin gelişimi için bir fırsat sunmaktadır. Demokrasi kavramı, etimolojik kökeni itibariyle halk/demos hükümeti/kratos anlamına gelmekle birlikte “demokrasi/halkın hükümeti ne anlama gelmektedir?” sorusu sorulduğunda ise derin tartışmalar yaşanmaktadır. Çünkü demokrasi düşüncesinin gelişim sürecinde, hükümet kavramını niteleyen halk kavramının kapsamı farklılaşmış ve dolayısıyla demokrasi kavramının tanımı değişiklikler göstermiştir. Bu makaleye göre, bu problematiğin oluşmasının sebebi, “eşitlik problemi” olarak ifade edilecek olan problemdir. Demokrasi teorisi bütüncül bir bakış açısıyla incelendiğinde, Antik Yunan’da doğuşundan 21. yüzyıldaki mevcut durumuna kadar, halk ve dolayısıyla halk yönetimi kavramlarının tanımlanmasında “eşitlik” ve “özgürlük” kavramlarının esas alındığı görülmektedir. Bu çalışma, sınırlılığı olarak “eşitlik” merkezli kuramsal literatürü incelemeyi belirlemiş ve “özgürlük” merkezli tartışmaya çalışmada yer vermemiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, demokrasi teorisinin içinde neden farklı demokrasi tanımları olduğuna yönelik bir cevap vermek için “eşitlik problemi” kavramı odağında halk ve halk hükümeti kavramlarının arasındaki ilişkiyi konu alan bir kategorizasyonu ileri sürmek olacaktır. Bu makalede, demokrasi hakkındaki özgün görüşlerden yararlanılarak “eşitlik problemi” merkezli bir analiz yapılacaktır. Bu, demokrasiye ilişkin görüşlerin eşitlik problemi etrafında ele alınması sonucunda, demokrasi teorisinin dört temel kategoride ele alınabileceği anlamına gelmektedir. Önerilen bu bölümler şunlardır: “eşitsizliğin doğallığı” esasında “hükmedemeyen halk”, “eşitsizliğin yapaylığı” esasında “hükmetmeyen halk”, “eşitliğin yapaylığı” esasında “hükmetmesi gereken halk”, ve “eşitliğin doğallığı” esasında “hükmeden halk”. Bu makalenin, yapılacak olan analiz neticesinde görünür kılmayı umduğu temel nokta, eşitlik probleminin demokrasi kavramı odaklı tartışmaların merkezi bir konumunda yer aldığına dikkat çekmektir. Böylelikle demokrasi tartışmalarına kategorik bir katkı sunulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk, Hükümet, Halk Hükümeti, Demokrasi, Eşitlik Problemi.

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, ikinci.emre.ee@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9688-3463>

** Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bölümü, snasirova94@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6073-0721>

THE PROBLEM OF EQUALITY IN THE THEORY OF DEMOCRACY: A CATEGORIZATION PROPOSAL

Abstract

The categorical perspective, based on etymological origins, provides an opportunity for the development of the theory of democracy. Although the concept of democracy means people/demos government/kratos in terms of etymological origin, when the question “What does democracy’s/people’s government mean?”, there are deep debates. Because the concept of democracy, meaning “people’s government”, has changed throughout history due to the evolving definition of “the people”. According to this article, this is due to the “equality problem”, with the concepts of “equality” and “freedom” being the basis for defining “the people” and “people’s government” from Ancient Greece to the present day. This study examines the relationship between “people” and “people’s government” through the lens of the “equality problem”. It proposes a categorization of democracy based on original views, with a focus on equality rather than freedom. The study identifies four basic categories of democracy through an analysis centered on the “equality problem”. These suggested sections are: “the people who can not govern” based on the “naturalness of inequality”, “the people who do not govern” based on the “artificiality of inequality”, “the people who should govern” on the based “artificiality of equality”, and “the people who govern” on the basis of the “naturalness of equality”. By analyzing these categories, the article highlights the importance of the “equality problem” in debates about democracy. Thus, a categorical contribution will be made to the debate on democracy.

Keywords: *People, Government, Government of the People, Democracy, Equality Problem.*

Giriş

Demokrasi teorisi hakkında araştırma yapan bir araştırmacı, demokrasi teorisi içerisinde birbirinden farklı birçok demokrasi tanımının olduğunu fark edecektir. “Doğrudan demokrasi” (Lupia ve Matsusaka: 2004), “yarı doğrudan demokrasi” (Papadopoulos, 2005), “temsili demokrasi” (Urbinati, 2006), “çoğulcu/poliarşik demokrasi” (Burtenshaw, 1968), “çoğunlukçu demokrasi” (Crepaz, 1996), “Marksist demokrasi” (Roper, 2013), “liberal demokrasi” (Plattner, 1999), “plebisitçi/referandum demokrasi” (Evers, 1986), “radikal demokrasi” (Cohen ve Fung, 2004), “siber demokrasi” (Carayannis, Campbell ve Efthymiopoulos, 2014), “askeri demokrasi” (Salt, 1999), “konsensusçu demokrasi” (Lijphart ve Crepez, 1991), “uzlaşmacı demokrasi” (Ebeling, 2017), “Westminster demokrasisi” (Ridge, 2021) ve “müzakereci demokrasi” (Bohman, 1998), vb. birçok demokrasi tanımı örneği verilebilir.

Bu durum, kimi açıdan demokrasi teorisinin zenginliği olarak yorumlanabilecek olsa da kimi açıdan ise demokrasi teorisinin sahip olduğu bir problematiğin göstergesidir. Çünkü demokrasi tanımlarındaki çeşitliliğinin

sebebi, demokrasiyi tanımlayan düşünürlerin “farklı dilleri” konuşuyor olmasıdır. Yani, her bir demokrasi tanımının halk ve dolayısıyla halk hükümeti/demokrasi kavramlarını kullanırken ifade ettikleri anlamlar, birbirinden farklıdır ve kavramsal bir problem ortaya çıkmaktadır (Schmitter ve Karl, 1991; Kaiser, 1997; Doorenspleet ve Pellikaan, 2013; Hanberger, 2006; Schmidt, 2002; Smooha, 2002).

Başka bir ifade ile demokrasi teorisinde, eşitliğin ne olduğu sorusuna “insan sayısını saymak ve pastayı eşit büyüklükte dilimlere bölüp dağıtmak” anlamına gelecek benzer cevaplar verildiği görülse de eşitliğe dair sorulan soru, eşitliğin nasıl tasavvur edildiği sorusuyla derinleştirildiğinde verilen cevapların aslında birbirinden oldukça farklı ve özgün cevaplar olduğu fark edilmektedir (Stone, 2012: 39).

Bu tespitten yola çıkan bu makale, farklı demokrasi tanımlarının var oluş sebebinin, “eşitlik problemi” olarak kavramsallaştırdığı sorunsal olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, “eşitlik problemi” üzerinden, var olan veya oluşacak yeni demokrasi tanımlarını kapsayacak şekilde bir demokrasi kategorizasyonu önermektir.

Bu makale, bir örneklem oluşturmak bakımından demokrasi kavramı odağında çalışmalar yapmış literatürdeki etkili düşünürlerin (Platon, Aristoteles, La Boétie, Hume, Tocquville, Locke, Hobbes, Rousseau, Montesquieu, Spencer, Marx, Hegel, Voltaire, Durkheim, Mills, Kant, Tönnies, Weber, Dahl, Lipset, Lijphart ve diğerleri) çalışmalarından faydalanarak mevcut kategorizasyonlardan farklı bir demokrasi kategorizasyonu tasarlamaktadır. Yani bu çalışma, siyaset biliminin, “mümkün olanın/ikinci en iyinin sanatı” (Billington, 2011: 308) olduğu kabulü üzerine yükselerek demokrasi uygulamalarını değil demokrasi tanımlarını kategorize etmek amacıyla çeşitli demokrasi tanımlarını bu çalışma tarafından “eşitlik problemi” olarak kavramsallaştırılan yeni bir bakış açısıyla ele alacak ve kategorize edecektir. Diğer bir ifade ile bu makalede, farklı demokrasi tanımlarının oluşmasında eşitlik mevhumunun rolünü anlamak ve böylece kavramların anlaşılması ve karşılaştırılmasını kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuş olan kategorizasyon aracılığıyla “eşitlik problemi” temelli bir analiz yapıldıktan sonra, hem farklı demokrasi tanımlarının oluşma sebebinin görünür hale gelmesi hem de böylece demokrasi teorisinin konusu olan problemlerin üstesinden gelmesine yönelik bir katkı sunmak amaçlanmaktadır (Sabatier, 1988: 158).

Bu makalenin önerisine göre “eşitlik problemi”, demokrasi tanımlarının her birinin, kendi teorik çerçevesini oluşturmak bakımından halk ve halk hükümeti kavramları arasındaki ilişkiyi kurarken temellendikleri önemli bir hareket noktası konumundadır. Başka bir ifade ile her bir demokrasi tanımının, bu makalede oluşturulmuş olan dört demokrasi kategorisinin birine dâhil olarak şekillendiği önerilmektedir.

Birinci bölümde, halkın doğuştan gelen birtakım eşitsizliklere (fiziksel özellikler, cinsiyet, statü) sahip olan insanlardan oluştuğu ve dolayısıyla halk

hükümeti/demokrasi tanımının böylece şekillendiğini ileri süren demokrasi tanımlarını kategorize etmek için “hükmedemeyen halk” isimli kategori ele alınacaktır. İkinci bölümde ise birinci bölümde ele alınan kategoride ileri sürülen kabulün aksine, halkın “doğal” değil “yapay” eşitsizliklere (erdem, liyakat) sahip olan insanlardan oluştuğu ve dolayısıyla halk hükümeti/demokrasi tanımının bir tercih sonucu şekillendiğini ileri süren demokrasi tanımları ele alınacaktır. Bu karakterdeki demokrasi tanımlarını kategorize etmek için “hükmetmeyen halk” kavramı kullanılacaktır.

Üçüncü ve dördüncü bölümde ise ilk iki bölümden farklı olarak eşitsizliğin kökenleri değil eşitliğin tahsisi hakkında görüş bildiren demokrasi tanımları kategorize edilecektir. Üçüncü bölümde, eşitsizliğin yapay olarak oluşturulduğu kabulü üzerinden eşitliğin de yine yapay olarak (erdem, liyakat) tahsis edilmesinin mümkün olduğunu ve bunun ise eşitsizliğe sahip olan halkın hükmetmeye teşvikinden geçtiğini ileri süren demokrasi tanımlarını kategorize etmek için “hükmetmesi gereken halk” isimli kategori ele alınacaktır. Dördüncü bölümde ise üçüncü bölümün aksine eşitsizliğin yapay değil doğal olarak oluşturulması gerektiği kabulü üzerinden eşitliğin de yine doğal yollarla (matematiksel-orantısal) tahsis edilmesinin mümkün olduğunu ve bunun ise halkın kapsamının daraltılmasından (yerel) geçtiğini ileri süren demokrasi tanımlarını kategorize etmek için “hükmeden halk” isimli kategori ele alınacaktır.

Özetle, çalışmanın ilk bölümünde “eşitsizliğin doğallığı”, ikinci bölümünde “eşitsizliğin yapaylığı”, üçüncü bölümünde “eşitliğin yapaylığı” ve dördüncü bölümünde ise “eşitliğin doğallığı” temelli kabuller barındırmaları bakımından demokrasi tanımları analiz ve kategorize edilecektir. Böylece demokrasi tanımlarının ilgili kategorilerde ele alınmasıyla bu çalışma tarafından “eşitlik problemi” olarak kavramsallaştırılan problemin farklı demokrasi tanımlarının oluşmasındaki etkisi tartışmaya açılırken yeni bir demokrasi kategorizasyonu örneği sunulacaktır.

1. HÜKMEDEMEYEN HALK - EŞİTSİZLİĞİN DOĞALLIĞI

Bu bölümde ele alınacak olan demokrasi görüşü, “halk” kavramını, “hükümet” kavramının dışında bırakmak suretiyle demokrasi tanımını, “eşitsizliğin doğallığına” dayandırmaktadır. İnsanların dünyaya geldikleri andan itibaren eşitsizlikler doğuran birtakım farklılıklara sahip oldukları varsayımına dayanan bu görüş, demokrasiyi oluşturanın soylu-soysuz, zengin-fakir, güçlü-zayıf gibi doğal eşitsizler olduğunu ileri sürmektedir. Bu sebeple hükümet ilişkileri bakımından, kimilerinin doğal olarak hükmeden, kimilerinin ise doğal olarak hükmedilen olduğu kabulü üzerinden, bu makalenin “hükmedemeyen halk” olarak kavramsallaştırdığı kategori oluşmaktadır.

Demokrasi kavramının literatüre girmiş olduğu yer olan Antik Yunan demokrasisi incelendiğinde, hükümet tanımının “yurttaş/politai” kavramına

eşitlenmesiyle karşılaşmaktadır. Yurttaşın nasıl tanımlandığı, kim olduğu sorulduğunda ise Aristoteles'in şu tanımı yeterli olabilecektir: Yurttaş, yargıya ve otoriteye katılan, yani yasal, siyasal ve hükümete dair görevler alan kişidir. Bu haliyle halk ile yurttaş kavramlarının örtüştüğü ileri sürülebilecekse de halk kavramı ile yurttaş arasında temel bir fark söz konusudur. Bu farkı görünür kılmak için soruyu derinleştirmek ve kimler “yargıya ve otoriteye katılmakta, yani yasal, siyasal ve hükümete dair görevler almaktadır” diye sormak gerekmektedir. Bu sorunun cevabı ise “özgürlerdir”. Çünkü ancak “özgürler”, “hükmetme bilgi ve yeteneğine” sahiptirler (Aristoteles, 1993: 70-76).

Esasen gelinmiş olan bu teorik nokta, yurttaş niteliğinin doğal/doğuştan edinildiğine yeterli kanıt sunmaktadır. Çünkü “özgürler”, temelde toprak sahipliğine dayalı/oikos ve kan bağıyla birbirine bağlı olan erkekler topluluğunu ifade etmektedir. Başka bir ifade ile Antik Yunan'da hükmeden/yurttaş tanımı, çeşitli sıfatlarla toplumsal yaşama katılan köleleri, çocukları, bazen yaşlıları, yabancıları ve metoikosları dışlayan bir yapıdadır (Schnapper, 2005: 37).

Daha da ötesi, Aristoteles'in “iyi adam ve iyi yurttaş” ayrımı ile iyi bir adamın iyiliğiyle, ciddî ve ödevine bağlı bir yurttaşın iyiliğini aynı iyilik saymanın gerekip gerekmediğini sorgulaması, eşitsizliğin doğallığını, erkekler arası bir tartışma alanına çekmektedir. Aristoteles, eşitliği erkekler arası bir eşitlik olarak ele almakta ve böylece “kadınlar ve köleler” başta olmak üzere özgürler dışındaki tüm toplumsal unsurları dışlamak suretiyle demokrasiyi tanımlamaktadır (Phillips, 2012: 13).

Böyle ele alındığında, hükmedenin sahip olması gereken “manevi erdem” gibi soyut kavramlar da “yurttaşlar” arası bir tartışmanın konusu haline gelmekte ve yurttaşların sırayla hükmetmesi gibi temel demokrasi usulü, “eşitsizliğin doğallığı” üzerine kurulmuş bir demokrasi tanımıyla farklı bir anlam kazanmaktadır. Çünkü halkı hoşnut edecek her şeyi yapmak, “yurttaşları memnun edecek her şeyi yapmanın” aksine, olumsuz bir anlam ifade etmektedir. Öyle ki “yurttaşın” aksine “halk”, “hükümet bilgi ve becerisine” sahip olmayacak şekilde “doğal eşitsizliklere” sahiptir (Aristoteles, 1993: 65-75).

Bu kabulün temelinde ise Platon'un “eşitlik adamı” olarak tanımladığı “demokrasi insanı” kavramsallaştırması yatmaktadır. Eşitlik adamı, günlerini canının her istediğini yapmakla geçiren, bir bakmışsınız kendini felsefeye veren bir de bakmışsınız devlet adamı olmuş, kürsülere çıkmış, aklına eseni söylemekte olan bir karakterde olması münasebetiyle arada askerliğe özenip savaştan yana olan, arada da iş adamlığı tutup ticaretle uğraşan, kısacası, hükmetme işi için fazlasıyla “düzensiz” olan bir yapıdadır. Başka bir ifade ile Platon'a göre eşitlik isteği, düzenli bir toplumsal yapının oluşmasına aykırı olacak şekilde doymak bilmeyen ve başka değerleri küçümseyen karakterde bir özgürlük isteği taşıması nedeniyle “zorbalık doğurmaktadır”. Çünkü halkın yurttaşla eşitlenmesi demek, satın alınmış kadın/erkek kölelerin,

kendini satın alanlar kadar ve daha da ötesi kadınların ise erkekler kadar özgür olması manasında “özgürlerin köleleşmesidir”. Başka bir ifade ile “doğal eşitsizliği” savunmak, “özgürlerin” ve dolayısıyla “demokrasinin” varlığı için temel bir şart olarak ele alınmaktadır. Yurttaşın bahsedilebilmesi için yurttaş olmayandan bahsedebilmek gereklidir (Platon, 2010: 291-294).

Demokrasi teorisinin doğduğu yer olan Antik Yunan’da “halkın”, “yurttaş” ve yabancılarla birlikte demokrasiyi oluşturan üç sınıftan biri sayılması bu bakımdan tutarlıdır. Halk, demokrasilerdeki en kalabalık ve birlik olabilirse en güçlü sınıf olmanın yanında bütün işçiler ve devlet işlerine karışmayan küçük gelirli insanlardan oluşan toplumsal unsurun adıdır. Halk, sahip olduğu “doğal eşitsizlikler” dolayısıyla hükümete tabi olurken, hükümete dâhil olamayan kimseler toplamıdır (Platon, 2010: 296).

Öte yandan “doğal eşitsizlik” savunusu, Antik Yunan yazını ile sınırlı kalmamış, zamanla tekrarlanmış ve genişletilmiştir. Bu görüşe farklı dönemlerde de rastlanılabilir. Örneğin, Hume görüşlerin sahiplerinden birisidir.

Hume’a göre “doğuştan fikir”, zihnin bütün algı ve fikirlerinin doğuştan veya tabii olduğunu ifade eden bir kavramdır. Bu kavramın kullanılma bağlamı ise fikrin kaynağının hangi kökten geldiği sorusunu cevaplamaktır. Dolayısıyla Hume’a göre fikir temelli eşitsizlikler, “doğuştandır” ve demokrasinin de içinde dâhil olduğu “tabiat ve gerçeklikleri üzerinde açılacak tartışmalar” bu kabul üzerine yükselmektedir (Hume, 1986: 30-31).

Benzer şekilde Tocqueville de Tanrı’nın dağıttığı bütün meziyetlerin, demokrasiye hizmet edeceğini ve hatta hasımlarının elinde bulunduğu zaman dahi, insanın tabii büyüklüğünü ortaya koyarak “demokrasi davasına” yarayacağını ifade ederek aynı istikamette bir demokrasi tanımı yapmıştır. Diğer bir deyişle, “doğal eşitsizliklerin” oluşmasına sebep olan dağıtılan meziyetler, halk tarafından muhatap alınmayan şiir, hitabet, hatıralar, zekâ oyunları, muhayyilenin ateşi, düşünce derinliği gibi vasıtalarla demokrasiyi mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla Tocqueville’in demokrasi tanımının temelinde de Platon, Aristoteles ve Hume gibi, “eşitsizliğin doğallığı” kabulü yatmaktadır (Tocqueville, 1962: 3). Örnekler çoğaltılabilir.

Kıscası “doğal eşitsizliğin” temelini oluşturan ilke, “hükmedemeyen” olarak halkın varlığıdır. Diğer bir deyişle, “eşitsizliğin doğallığı” kabulü ile şekillenen demokrasi görüşüne göre hükmetmek, doğal yollarla sahip olunan bir vasıf olarak eşitsizlikle doğmuş olanların varlığına ihtiyaç duymakta ve halkı, hükmetmesinin mümkün olmaması anlamında “hükmedemeyenler” olarak nitelenmektedir. Özetle bu demokrasi görüşüne göre, “eşitsizliğin doğallığı” kabulü nedeniyle “halkın” niteliği “hükmedememesidir”.

2. HÜKMETMEYEN HALK - EŞİTSİZLİĞİN YAPAYLIĞI

Doğuştan gelen eşitsizliklerin varlığı üzerinden şekillenen “eşitsizliğin doğallığı” görüşünü ele aldıktan sonra, “hükmetmeyen halk” isimli bu

bölümünde ise hükmetmeye engel olan eşitsizliklerin sonradan/yapay yollarla ortaya çıktığını temel alan “eşitsizliğin yapaylığı” şeklinde isimlendirilen demokrasi görüşü ele alınacaktır.

Bu görüş, hareket noktasını “hükmedemeyen halk” görüşünü eleştirmek olarak belirlemekte ve hükmetmenin mümkün olduğunu ancak yapay olarak oluşmuş eşitsizliklerin, halkın hükmetmesini söz konusu olmaktan çıkardığını ifade etmektedir. Bu görüşün en güçlü savunucularının başında Locke gelmektedir. Locke, “bazı insanlar arasında, anlama yetisinde belli doğuştan ilkeler olduğu yolunda, kimi birincil kavramların... ve harflerin bir biçimde insan zihnine damgalanmış oldukları ve ruhun bunları varoluşunun en başında edinip kendisiyle birlikte dünyaya getirdiği biçiminde yerleşik bir sanı olduğunu” ifade ederek doğrudan Hume’a atıf yapmakta ve Hume üzerinden doğal eşitsizlik savunusunu reddetmektedir. Çünkü Locke’a göre, “onlara” inanılacak olunursa “akıl ve keşfetmek” gibi iki temel kavramdan bahsedilememesi gerekecektir. Dolayısıyla yapılması gereken, “doğuştanlık ölçütünü” işleminden çıkarmaktır. Yani “fikir” ve dolayısıyla fikre dâhil olan diğer tüm şeyler gibi demokrasi de, doğuştan olmayan bir temelde ele alınmalıdır. Bu yüzden Locke’a göre, sonradan kazanılan eşitsizlikler olarak hükmetmekle ilgili eşitsizlikler, halk kavramının mahiyeti bakımından yapay eşitsizliklerdir (Locke, 2000: 45-61).

Bu görüş, Hegel tarafından köle-efendi karşıtlığı üzerinden dile getirilmektedir. Hegel’e göre başlangıçta, müstakbel efendinin ve müstakbel kölenin her ikisi de verilmiş, doğal ve kendilerinden bağımsız bir dünya tarafından belirlenmişken daha sonra efendi, verilmiş doğanın verilmiş (hayvansal) kendi doğasının üzerine yükselmekte ve bir insansal varlık olarak olumsuzlayıcı ve bilinçli eylemiyle kendisini yaratan bir varlık haline gelmektedir (Kojeve, 2001: 58). Başka bir ifade ile efendiyi efendi, köleyi ise köle yapan ve böylece eşitsizliği doğuran şey, yapay olarak oluşturulan köle ve efendinin “bilinçli eylemleridir” (Kojeve, 2001: 58).

Hükmetme durumunda olanlara “efendi” ve hükmedilenlere ise “köle” niteliği verilerek tartışma derinleştirilecek olunursa, “köle” niteliğine sahip olan bir halktan bahsedildiğinde “hükmedememesinden” değil “hükmetmemesinden” bahsetmek isabetli olacaktır. Çünkü kendisini kölelik içinde bulmamakta veya kendisini köle olarak bulsa bile köle kalmayı, “bilinçli eylemi” ile yapay olarak tercih etmektedir.

La Boetie’nin “kulluk” kavramını “gönüllülük” kavramıyla nitelemesinin sebebi de tam olarak bu kabuldür. “Gönüllü kulluk”, kendi kendini kullandıran, özgürlük ve kulluk seçeneği karşısında bağımsızlığını terk edip boyunduruğu kabul etmiş ve bu kötü duruma razı olmak şöyle dursun, onu arzulamak durumunda olan “halkın” niteliğidir (La Boetie, 2014: 23). Başka bir ifade ile yapay eşitsizlik yaklaşımında, eşitsizliği, eşitsizliğe maruz kalanlar olarak halkın kendisi yapay olarak üretmekte ve hükmetmeyi kendisi istememektedir. Gönüllü kulluğun ilk nedeni olan “görenekler”, bireylere her zaman kul olduklarını ve babalarının da kendileri gibi yaşadığını söyleyerek

“eşitsizliğin doğallığını” öğütlesede de kulluk etmemeye karar verildiğinde, tiran kendiliğinden yok olup gittiğine göre eşitsizlik, yapay olarak halk tarafından oluşturuluyor demektir (La Boetie, 2014: 38). Halk, köle-kul olarak hükmetmemeyi tercih ettiği için eşitsizlik durumu mevcuttur ve demokrasi tanımı böylece şekillenmektedir.

Öyleyse bu görüşe göre eşitlik, doğal olana dair bir kabul mü içermektedir? Spencer’ın canlı türlerinin devamlılığını konu alan tartışması üzerinden ifade edilecek olunursa şunlar söylenebilir: Spencer, “familya” ve “küme” arasında bir ayrıma giderek canlı türlerinin devamlılığının, birbirine taban tabana zıt iki ilkenin bağdaşmasına bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Familya’da, yavriluk döneminde, henüz kendilerine bakmaya muktedir olmayan genç üyelerle yetişkinler ilgilenmekte ve türlerinin devamlılığının korunması da bu ebeveyn bakımına bağlı olmaktadır. Yardım alanın gücü ve becerileri artıka, aldığı yardım aksi yönde değişmektedir (Spencer, 2016: 143). “Küme” söz konusu olduğunda ise familyanın işleyişini sağlayan ilkenin tam tersi söz konusu olmaktadır. Spencer, bu tespitin “bir türe ait bir çeşit” olan “insan” için de geçerli olduğu yönünde vurguyu yaptıktan sonra, “familya” ilkesinin kolektif kapsamı çerçevesinde topluma yayılmasını, yetersiz olanların artmasını mümkün kalacak şekilde gelişigüzel bir paylaşım oluşturacağından, topluma zarara yol açan bir mahiyette ele almaktadır (Spencer, 2016: 146). Yani doğuştan gelen eşitsizliklerin üstesinden gelmek için takımlacak “familya” tipi bir eşitlikçi tutum, Spencer’a göre doğada karşılığı olmayan bir tutum olacaktır. Dolayısıyla, Spencer’ın demokrasi hakkındaki benzetmesinden yola çıkarak ifade edilebilir ki, eşitsizliğin yapaylığı görüşü, doğa da eşitliğin var olduğunu reddetmesi bakımından doğala dönüşe dair bir çağrı taşımamaktadır.

Marx’ın ifadeleri üzerinden tekrarlanacak olunursa, bu demokrasi görüşü, bireylerin kendi toplumsal bağıntılarının, bireyselliğin doğasında içkin ve ondan ayrılmaz bir doğal bağıntı olarak kavranmaması gerektiğini ileri sürmektedir (Marx, 2013: 98). Başka bir ifade ile yapay eşitsizlik görüşü, eşitliği doğallıkta aramak zorunluluğunu beraberinde getirmemektedir. Yani bu görüş, “aristokrasi ve monarşi” gibi olgularda görünürlüğü artan insanlar arası eşitsizliklerin, “savaşım” sonucunda oluşmak bakımından siyasal iktidarın ele geçirilmesi şeklinde yapay olarak gerçekleştiğini söylemektedir. Yani Marksist demokrasi tanımı, doğal olana dair bir öneri taşımamaktadır (Marx, 2013:115).

Montesquieu’ya göre, eşitliği doğal olanda aramanın, “aşırı bir eşitlik” arayışı olmasının sebebi de budur. Çünkü doğada olmayan bir eşitlik anlayışı olan halkın hükümeti doğallıkla nitelenirse, asıl “eşitlik ruhuna” zarar verecek olan bu tavır olacaktır. Dolayısıyla eşitlik ruhu, herkesin hükmetmesi veya kimsenin hükmetmemesi değil, eşitlerine itaat etmek ve hükmetmek demektir (Montesquieu, 2017: 141). Aksi halde demokrasi prensibinin bozulması olarak tanımlanabilecek durumlar olan, herkesin kendisini hükmetmek üzere seçtiği kişilerle eşit olmak istemesi anlamında halkın her şeyi kendi kendine

yapması, senato adına görüşmesi, memurlar adına idare etmesi ve hâkimlerin yetkilerini ellerinden alması gibi durumlar oluşacaktır (Montesquieu, 2017: 197).

Vurgulamakta fayda vardır ki, Montesquieu her ne kadar demokrasiyi egemen güce bir bütün olarak sahip olan halk hükümeti olarak tanımlasa da sonradan oluşan bir takım eşitsizlikler nedeniyle, seçme yeterliliğine sahip vatandaşların çoğunun seçilme yeterliliğine sahip olmadığını ifade ederek halkın kendi kendini idare etmeye muktedir olmadığını dile getirmiştir (Montesquieu, 2017: 12). Çünkü kanunları uygulatan kişinin, kendini o kanunlara tabi hissetmesi ve o kanunların ağırlığını omuzlarında taşıması gibi “erdemler”, sonradan özel bir çaba sonucunda kazanılmaktadır ve hükmedilenlerin tümü, bu tip hükmetme niteliklerine sahip değildirler (Montesquieu, 2017: 26). Dolayısıyla bu görüşe göre halk hükümeti/demokrasi, yapay olarak erdeme sahip olanların erdemden yoksun olanlar adına hükmetmesi şeklinde karşılık bulan bir tanım kazanmaktadır. Bu yüzden “eşitsizliğin yapaylığı” kabulünün temsili demokrasi tanımını şekillendiren kategori olduğunu ileri sürmek zor olmayacaktır.

Voltaire’de, “insanların pek seyrek olarak kendi kendilerini hükmetmeye layık olduğu” (Voltaire, 1995: 260) şeklinde karşılık bulan bu demokrasi görüşü, Hobbes’ta “ahlak ve uygarlık bilimi” (Hobbes, 2007: 138) kavramıyla karşılık bulmaktadır. Hobbes’e göre, eşitsizliğin varlığı anlamına gelecek şekilde oluşmuş bir “egemen güç”, yokluğu kadar zararlı değildir ve zarar genellikle daha küçük bir zararın kabul edilmemesinden gelir. Egemen gücün olumlu bir şekilde ele alınmış sebebi ise, Hobbes’a göre bütün insanların, en küçük bir ödemeyi bile büyük bir ıstırap gibi gösteren büyütücü gözlükler, yani tutkuları ve öz-sevgilerini taşıırken, kendilerini bekleyen ve böyle ödemeler yapılmaksızın kaçınılması mümkün olmayan felaketleri görebilmeleri için gerekli uzak gözlüklerinden, yani ahlak ve uygarlık biliminden yoksun durumda olmalarıdır (Hobbes, 2007: 138). Yani Hobbes’a göre “egemen gücün” varlığı, insanlar arasındaki “korkunç” eşitsizliği engelleyen ve “makul eşitsizliği” tahsis eden bir araçtır. Dolayısıyla “egemen güç”, yapay eşitsizliğin var oluş sebebi olarak karşımıza çıkmakla birlikte eşitsizliğin boyutlarını hafifleten bir etken olması sebebi ile “halkın güvenliğini” sağlamaktadır. Çünkü “egemen gücün” varlığı, güçlülerin zayıflara herhangi bir saldırı, hakaret veya haksızlık yapması durumunda, zayıfların güçlülere aynı şeyleri yaptıklarındaki duruma kıyasla daha büyük bir cezasız kalma umudu beslemelerini engelleyecek bir mekanizma sunmakta ve “ahlak ve uygarlık biliminden” yoksun olan halkın daha fazla eşitsizliğe maruz kalmasını sınırlandırmaktadır (Hobbes, 2007: 240-241).

Diğer taraftan alternatif bir savunu olarak eşitsizliğin yapaylığının “erdem” tanımının varlığıyla alakalı değil erdemin nasıl tanımlandığıyla alakalı olabileceği de ileri sürülebilir. “Aylak sınıf” (Veblen, 2005) kavramsallaşması üzerinden kuvvetli bir şekilde ifade edilebilir ki, içeriği oldukça olumsuz niteliklerle donatılmış bir erdem tanımı olan “aylakça

erdem” bile bir tür erdemin varlığı dolayısıyla yapay eşitsizliğin doğacağına kanıtı konumundadır.

Veblen’e göre, aylak sınıfın yaşamının göze çarpan başlıca özellikleri kişisel baskınlık ve buna bağlı olarak da onur, değer, erdem, kişilik, vb.dir. Bu bakımdan klasik erdem tanımının, “aylakça erdem” tanımıyla uyumlu olduğu pekâlâ söylenebilir. Ancak aylakça erdemin temel farkı, günlük yaşamı kolaylaştıran gerçeklere dayalı bilgiyi, itibar getiren bir bilgi olarak görmemesinden kaynaklı olarak yalnızca maddi olarak yüksek veya onurlu kabul edilen işleri yeğlemesidir (Veblen, 2005: 247). Bu bakımdan “aylakça erdem”, maddi olarak yüksek veya onurlu olmadığı durumlarda, hükmetme durumundan kaçınmayı içermekle, klasik erdem tanımına uymamaktadır. Ancak bu kez de karşıtına hükmetme niteliği kazandırması bakımından eşitsizliği yine de oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile Ranciere’in vurguladığı gibi “aylakça erdem” örneğindeki gibi “kendi kendini yenen” bir “erdem” dahi, içeriğinden bağımsız olarak sırf var olması hasebiyle yapay eşitsizliği ortaya çıkarmaktadır (Ranciere, 2016: 93). Yani özetle, ister Montesquieu ve Hobbes’un isterse Veblen’in tanımı olsun, “erdemlilik” yalnızca içerik bakımından değil bizatihi varlığı itibariyle eşitsizlik oluşturan bir yapıdadır. Örnekler çoğaltılabilir.

Özetle yapay eşitsizlik, sonradan kazanılan birtakım nitelikler dolayısıyla oluşturulmuş eşitsizliklere kasten kullanılan bir demokrasi kabulü olarak, demokrasinin varlık sebebini, halkın/halkın bir kısmının “erdem” gibi bazı niteliklerden yoksun olmasına temellendirmektedir. Başka bir ifade ile demokrasi, sonradan elde edilen bir şey olarak erdeme sahip olanların, erdeme sahip olmayanlara hükmettiği bir hükmetme şeklidir. “Hükmedemeyen halk” kavramından ziyade “hükmetmeyen halk” kabulünün şekilleniş sebebi de budur. Kısacası halk, hükmetmesi mümkün olan ancak hükmetmeyen bir konumdadır. Temsili demokrasi savunusu bu görüşün en bariz örneği konumundadır.

Bu bölümde, ilk bölümde ele alınmış olan “eşitsizliğin doğallığı” görüşü eleştirilmiş ve doğal olarak ifade edilebilecek eşitsizliklerin varlığı kabul edilmekle birlikte, demokrasi gibi toplumsal meseleler söz konusu olduğunda eşitsizliklerin yapay olarak oluşturulduğu şeklinde alternatif bir tartışma yürüten demokrasi görüşleri ele alınmıştır. Esasen bu iki bölüm, eşitsizliğin kaynağı hakkında tespitlerin yapıldığı demokrasi görüşleridir. Diğer iki bölümde ise “eşitlik” kavramı üzerinde yükselmek bakımından “önerinin” ön plana çıkarıldığı demokrasinin tahsisine dair görüşler ele alınacaktır.

3. HÜKMETMESİ GEREKEN HALK – EŞİTLİĞİN YAPAYLIĞI

Bu bölümde, demokrasiden bahsedilebilmesi için yapay olarak eşitliğin sağlanmasının bir gereklilik olduğunu ifade eden demokrasi görüşü dile getirilecektir. “Hükmetmesi gereken halk” kavramı, tam olarak bu saiklerle

oluşturulmuş bir kavramsallaştırmadır ve “eşitlik” kavramına odaklanması itibariyle, bu görüş, öneri boyutu olan görüşlerden ilkinin ifade etmektedir.

Dahl’ın demokrasiyi, aydınlanmış anlayışın kazandırılması suretiyle sağlanan gündem üzerinde nihai kontrolün ve etkili katılımın neticesinde oluşan “oylamada eşitlik” ilkesi çerçevesinde işleyen “yetişkinler hükümeti” olarak tanımlaması, eşitliğin yapaylığı savunusunun en görünür örneklerinden birisidir (Dahl, 1998: 37). Çünkü Dahl’ın demokrasiyi tahsis etmeye yönelik olarak gerekli gördüğü temel nitelik, her üyenin, ilgili alternatif politikalar ve bunların olası sonuçları hakkında bilgi edinmek için eşit ve etkili fırsatlara sahip olması şeklinde tanımladığı aydınlanmış anlayışa sahip olması niteliğidir (Dahl, 1998: 38). Başka bir ifade ile Dahl’a göre halk, “aydınlanmamış” bir karakterdedir ve dolayısıyla demokrasinin söz konusu olabilmesi için dış bir etki ile “aydınlatılması” yani yapay olarak “aydınlarla” eşit hale getirilmesi gerekmektedir. Sosyal kontrol ve dengelere duyulan “güvensizliğin” sonucunda anayasal kontrol ve dengelerin gerekliliğine dayanan demokrasi görüşünün eleştirisi üzerinden şekillenen “poliarşik/çoğulcu demokrasi” tanımını da bu münasebetle oluşturmuştur. Dahl, poliarşi kabaca sağlamsa, belli toplumsal ön koşulların yokluğunda dahi demokrasinin mümkün olabileceğini reddederek demokrasinin mümkün olabilmesi için halkın “aydınlatılması” gerektiğini savunmaktadır (Dahl, 2006, 83).

Benzer şekilde Lipset’in demokrasiyi, ekonomik kalkınma kavramı ile ilişkisi üzerinden tanımlaması da bu tutumla uyumludur (Lipset, 1959: 69). Demokrasi, Lipset’e göre ekonomik gelişme durumuyla ilişkilidir; somut olarak, bir ulus ne kadar varlıklıysa, o ulusun demokrasiyi sürdürme şansı o kadar yüksektir (Lipset, 1959: 75). Dolayısıyla ekonomik olarak gelişmemiş bir halkın demokrasiyi sağlaması mümkün olmadığına göre demokrasinin mümkün olabilmesi için halkın “ekonomik kalkınmasının” sağlanması gerekmektedir.

Kısacası bu kategoride ele alınacak olan demokrasi tanımları, demokrasinin belli bazı koşulların sağlanması ile mümkün olabileceğini ifade etmek bakımından eşitliği yapay etkiyle tahsis etmeye yönelik savlar üretmek bakımından, halkı “hükmetmesi gereken” bir nitelikte ele almakta ve halk hükümeti/demokrasi tanımını böylece şekillendirmektedir.

Tartışma derinleştirilmek istenirse ve eşitliğin yapaylığı savunusunun düşünsel kökenleri hakkında görüş bildirilecek olunursa, bu görüşün, eşitsizliğin yapaylığına dayanan demokrasi tanımlamasına yapılan eleştiriye dayanmakta olduğundan bahsetmek gerekecektir.

Bir önceki bölümden hatırlanacağı üzere Spencer’in savunusu, demokrasi düşüncesinin ifade ettiği “familya” tipi eşitlikçi tutumun, halk gibi büyük “kümelerde” söz konusu olamayacağı iken Durkheim ise “direten bir makamın” varlığı durumunda küme tipi bir oluşum olan “halkta” da pekâlâ “familya” tipi eşitlikçi bir tutumun söz konusu olabileceğini ileri sürmektedir. Üstelik Durkheim’a göre Spencer’in ileri sürdüğünün aksine “familya” tipi bir eşitlik anlayışı, yalnızca bilinçli kovuşturmanın söz konusu olduğu askeri

toplumların bir niteliği de değildir. Başka bir ifade ile Spencer, “familya” tipi eşitlikçiliğin halk gibi büyük “kümelerde” söz konusu olamayacağını doğada benzerinin olmaması ile gerekçelendirirken tüm yaşam gibi toplumsal yaşamın da doğal örgütlenişinin, düşünen zekânın tasarımıyla değil, ancak anlık gereksinimlerin baskısı altında bilinçsiz ve kendiliğinden bir yararlanmayla olabileceğini düşünmektedir. Yani Durkheim özelinde ifade edilebilir ki, “hükmetmesi gereken halk” savunusu, eşitliğin, doğal durumu kıstas almasının, “bilincin” söz konusu olduğu halk gibi insan toplumlarında bir zorunluluk olması gerektiği savunusunu reddederek işe koyulmaktadır. Dolayısıyla denilebilir ki, bu görüşe göre eşitlik denilen şey, özü itibariyle yapay bir şeydir ve bu yüzden tahsisi de yapaylıkla mümkündür (Durkheim, 2014: 241).

Bir bakıma halkın hükmetmeye zorlanması anlamına gelecek olan bu savunu, daha yumuşak bir ifade ile halkın hükmetmeye gönüllendirmesi şeklinde de ifade edilebilir. Bu görüşe göre Einstein’ın da dediği gibi, yaşantılarımız, çabalarımız, neredeyse bütün davranışlarımız, isteklerimiz, başka insanların varlığıyla mümkün olmuştur (Einstein, 1990: 32). Hatta bilgimizin ve inançlarımızın büyük bir kısmı, bize başkalarının yarattığı bir dil aracılığıyla gene başkaları tarafından verilmiştir. Dolayısıyla açıktır ki, birey, doğumundan beri tek başına bırakılırsa, duyularında ve duygularında aklımızın alamayacağı kadar ilkel ve hayvanımsı kalacaktır (Einstein, 1990: 33). Bu yüzdendir ki, insana dair diğer tüm şeyler gibi demokrasi de doğallık üzerinden yani kendiliğinden gelişmesi beklenen süreçler üzerinden açıklanamamakta, ancak ve ancak yapay olarak tahsis edilen bir şey olarak tanımlanabilmektedir.

Örneğin Rousseau’nun “toplum sözleşmesi” kavramıyla ifade ettiği eşitlik, yapay olarak tahsis edilmiş olarak eşitliğe bariz bir örnektir. Başka bir ifade ile toplum sözleşmesi, yapay eşitsizlikleri ortadan kaldırmak adına ileri sürülmüş bir yapay eşitlik savunusudur. Rousseau’a göre elbette, eşitsizlik doğa tarafından oluşturulmuştur ve yaş, sağlık, vücut gücü, zihin ve ruh niteliklerindeki farklılığa bağlı olan eşitsizlik türleri de söz konusudur (Rousseau, 2003: 26). Ancak Rousseau, hükmetme meselesi söz konusu olduğunda bu tip eşitsizliklerin, eşitsizliğin temel kaynağı olmadığını ileri sürmektedir. Ona göre asli olan eşitsizlik, “ahlaki ya da siyasi eşitsizlik” olarak adlandırdığı, bir çeşit töreye dayanan ve insan rızası sonucu ya da en azından onun onayıyla ortaya çıkan eşitsizliktir. Başka bir ifade ile Rousseau’a göre doğal eşitsizliğin kökenini sorgulamak faydasızdır (Rousseau, 2003: 26). Çünkü bu sorgulama, doğal olan değiştirilemeyeceğine göre herhangi bir çözüm önerisi de sunmamaktadır. Bu yüzden yapılması gereken, olayların gelişimi sürecinde oluşan “ahlaki ve siyasi eşitsizliklerle” ilgilenmek ve dolayısıyla özü itibariyle yapay olan eşitsizliği, yapay olarak ortadan kaldırmaktır (Rousseau, 2003: 27).

Başka bir ifade ile Rousseau, “ahlak ve siyaset” gibi toplumsal şeylerin yok sayılması durumunda, doğanın insanlar arasında mukadder kıldığı bir

takım eşitliklerin de olduğunu söylemekle birlikte (Rousseau, 2011), konu toplumsallık olduğunda, “insanların ortaya çıkardığı eşitsizliğin” (Rousseau, 2018: 13) tartışma konusu yapılması gerektiğini ileri sürmektedir. Yani toplumsal olan bir şey için doğal eşitlikten söz etmek mümkün değildir ve eşitsizliğin yapay yollarla giderilebilmesi gerekmektedir (Rousseau, 2018: 13). “Toplum sözleşmesi”, eşitsizliğin kaynağı olan “diretme gücünü” ortadan kaldırmak için, insanların tek tek değil birleşerek hareket etmesi, bir güç birliği kurarak bu güçlere bir tek dürtücü güçle hükmetmesi ve elbirliğiyle harekete geçirmesi durumudur. Başka bir ifade ile “halk”, toplum sözleşmesi vasıtasıyla birbirlerini “dürterek” hükmetmeye zorlayan/gönüllendiren insanlar toplamının adıdır (Rousseau, 2018: 13).

Keza Rousseau’nun, “yurttaş”, “genel istemi” belirlemesi bakımından “egemen gücün birer üyesi” olarak tanımlaması ve “halka” eşit sayması ile bu demokrasi yaklaşımının diğer yaklaşımlardan olan farkı, iyiden iyiye netleşmiştir (Rousseau, 2018: 15). Rousseau’ya göre demokrasi, halk oyununun yürütülmesinden başka bir şey değildir ve ideal durumda yalnız genel istem (irade) devletin güçlerini devletin kuruluş amacına, yani herkesin iyiliğine uygun olarak hükmedebilmektedir. Daha açık bir ifade ile sözcük tam anlamıyla ele alınırsa, gerçek demokrasi hiçbir zaman var olmamıştır ve olmayacaktır. Çünkü kamu işleriyle uğraşmak için halkın ara vermeden toplanması düşünülemeyeceği gibi devlet de küçük olmalıdır ki halk rahatça toplanabilmeli, her yurttaş öbür yurttaşların hepsini kolayca tanıyabilmelidir. Ancak demokrasi özü itibarıyla halkın isteminin halka hükmetmesi ise demokrasiden bahsedilebilmesi için genel istemin belirleyeceği meclisler vasıtasıyla hükmedilenlerin tümünün hükmetmesi söz konusu olmalıdır. İlki demokrasinin mümkün olmayan doğal formu iken ikincisi gerçekleştirilecek yapay formudur (Rousseau, 2018: 23, 63).

Bu ayrımı netleştirmek için Hegel’in tanımı üzerinden tartışma zenginleştirilecek olunur ise, “genel istemin”, “kamuoyu” kavramına denk düşer şekilde okunması da mümkündür. Başka bir ifade ile kamuoyu, günlük hayatın gerçek ihtiyaçlarını ve köklü eğilimlerini içeren ve bu itibarla bireylerin, devlet işleri hakkındaki genel yargı, fikir ve tavsiyelerini içermektedir (Hegel, 1991: 252). Dolayısıyla topluluğun çıkarlarının, halk tarafından tartışılıp karara bağlanması, yalnızca meclisler üzerinden değil her türlü “kamuoyu” eylemi ile yapılabilecek bir şeydir. Bu yolla, genel istemin yansıtılması münasebetiyle yapay eşitliğin sağlanmasına yani demokrasiye hizmet edilebilecektir (Hegel, 2006: 189). Çünkü bu yolla, hükmedenlerin tutumları, bireylerin tutumlarının toplamı olmaktan öte, halkın sorunlarını ve halkın çıkarını gözeten tutumlar olacaktır. Eşitliğin yapaylığı da burada söz konusu olmaktadır. Hükmetme durumu, doğrudan olmasa bile dolaylı yollardan yapay olarak sağlanmakta ve doğrudan hükmedenler için “genel istence uygun davranması” gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifade ile demokrasinin söz konusu olması anlamında eşitliğin tahsisi için, halkın

doğal yolların dışında kendine yapay hükmetme yolları üretmesi gerekmektedir (Hegel, 1995: 112).

Benzer şekilde Mills de, demokrasiyi tanımlarken “kolektif denetim” kavramına vurgu yaparak aynı görüşü farklı şekilde ifade etmiştir. Kolektif denetim, halkın “yasalar” hakkındaki tavrına kasten seçim vb. yollarla “hukuk denetimini” sağlaması anlamına gelmekle birlikte, bununla da kalmayıp, tarihin yapısal mekaniği üzerindeki bir çeşit denetimi de ifade etmektedir (Mills, 2007: 193). Yani örneğin “ön kestirim ve kontrol” vasıtalarıyla halk, hukuki denetime sahip olmasa da toplumsal hayatın denetim kurulamayan alanlarında gönüllü ve rutin-dışı şekillerde kolektif denetim kurabilmektedir. Üstelik Mills’e göre insanların bir miktar bile özgürlüğe sahip oldukları sürece, ne yapacakları tam olarak önceden kestirilemez olduğu düşünülürse, yapay eşitlik savunusunun halkı hükmetmeye “direten” yapısı daha da görünür kılınmaktadır (Mills, 2007: 194). Demokrasinin söz konusu olabilmesi için halkın, hükmetmenin yeni ve “kestirilemez” yapay yollarını bulması ve böylece eşitliği yapay yollarla tahsis etmesi gerekmektedir.

“Kestirilemez” kavramının hangi manaya geldiğinin açıklanabilmesi için ise Kant’a başvurulabilir. Hem genel isteme uyması bakımından halkın tümüne uyan hem de kestirilemez olan yapay eşitlik, Kant’ın kavrayışını kullanarak şu şekilde ifade edilebilir. Taşındıkları koşul, özne tarafından yalnız kendi istemesi için geçerli görüldüğünde, öznel olan tutumları belirten “maksimler”, her akıl sahibi varlığın istemesi için gerekli olarak tanındığında, nesnel bir forma bürünebilmekte yani “pratik yasalara” dönüşebilmektedir (Kant, 2016: 21). Örneğin hükmetmeye seçme ve seçilebilmenin genele yayılması, eşitliğin artırılması bu bakımdan demokratik bir adımdır. Başka bir ifade ile yapay eşitliğin sağlanabilmesi anlamında demokrasinin ayrılmaz birer parçası olarak ele alınan seçimler, seçen veya seçilen kişinin maksimine bakılmaksızın, eşitlik yasasına hizmet edebilecek potansiyele “kestirilemez” şekilde sahiptir. Başka bir ifade ile Kant’a göre “dünya vatandaşlığı” (Kant, 1960: 26) savunusunda olduğu gibi, herkesin istemesinin nesnesi bir ve aynı (Kant, 2016: 30-32) olmamasına rağmen “kendi maksimimin genel bir yasa olmasını ister miyim?” sorusunun cevabı, ortak bir eşitlik kabulünde buluşabilmektedir (Kant, 2015: 19). İşte bu bakımdan yapay eşitlik, “eşit olmak istiyorum” maksiminin bir yasa olarak “herkesin eşit olmasını istiyorum” dönüşmesinin mümkün olan yollarını sorgulamaktadır.

Benzer şekilde Lijphart’ın “güç paylaşımı” ve “konsensüs” kavramlarıyla “eşanlımlı” olarak kullandığı “ortak/consociational demokrasi” tanımı da buna benzer olarak literatüre yerleşmiş görünmektedir (Lijphart, 2007: 6). Ortak demokrasi, devlet kurumlarının, partilerin, çıkar gruplarının ve iletişim medyasının özel işlevlere sahip olduğu ve birbirine bağımlı olmasına rağmen özerk olduğu oldukça farklılaşmış bir rol yapısına sahip (Lijphart, 2007: 24) olması bakımından parçalanmış bir siyasi kültüre sahip olan bir halkın, istikrarlı bir demokrasiye sahip olacak bir şekilde “tasarlanabileceğini” ifade etmektedir (Lijphart, 2007: 31). Liberal demokrasi

ve radikal demokrasi tanımları için de benzer tespitlerde bulunulabilir. Çünkü liberal demokrasi, demokrasiyi, “kültürel özellikler” ile “evrensel değerlerin” bir arada var olmasına (Parekh, 1992: 160), radikal demokrasi ise “toplumsal faillerin merkezleştirilmiş karakterinin, toplumsal bir çoğulluk” (Laclau ve Mouffe, 2001: 181) oluşturmasına hizmet etmesi bakımından ele alarak demokrasiyi benzer bir açıdan tanımlamaktadırlar.

Bu itibarla, “yapay eşitliği” tahsis etmeye yönelik olarak savunulan en somut “tasarım” olan genel seçme ve seçilme hakkı savunusu, İngiltere örneği üzerinden okunduğunda şu şekilde analiz edilebilir: 1832 yılına kadar yapay olarak oluşturulmuş bir “eşitsizlik” olan “servete” dayalı olan seçme ve seçilme hakkı (Özbudun, 1977: 30-32), “çartist hareket” denilen eylemler vasıtasıyla (Daalder, 2001: 42) Marshall’ın “statü eşitliği” olarak kavramsallaştırdığı “yapay” bir “eşitlik” savunusuyla aşılmaya çalışılmıştır (Marshall, 1950: 56). 1832 yılında, yetişkin erkeklerin %7 sine, 1867 yılında yetişkin erkeklerin %16’sına, 1884 yılında tüm yetişkin erkeklere yayılarak genişleyen seçme ve seçilme hakkı, 1918 yılına gelindiğinde kadınlara oy hakkının tanınmasıyla İngiltere geneline yayılarak halkın hükümetini/demokrasiyi oluşturmaya yönelik bir işlev görmüştür (Roskin, 2011: 32-33; Marshall, 1950: 19).

Genel seçme ve seçilme hakkına dayanan “yapay eşitlik” savunusu örneklerini çoğaltmak mümkündür. Genel seçme ve seçilme hakkının mevcut olduğu ülkeler, benzer ama “kestirilemez” süreçlerden geçmiştir.

Konu 21. yüzyıl koşulları olduğunda ise yapay eşitliğin sağlanmasının, medya aracılığı ile yeni bir yolunun bulunduğu ileri sürüldüğü söylenebilir. Bütünsel bir bakış açısı takınılarak ele alındığında üçüncü kategori olan, “hükmetmesi gereken halk”, güncel demokrasi tanımlarının birçoğunun yorumlanma imkânını doğurmaktadır. Çünkü bu kategori, 21. yüzyılda hâkim olan birçok demokrasi tanımının eşitlik problemine bakışını iyi bir şekilde yansıtmaktadır. Özellikle küreselleşmenin etkisiyle gelişen “üçüncü dalga demokrasisi” (Huntington, 1991: 12), “dijital vatandaşlık demokrasisi” (Aydın, 2016), “teledemokrasi” (Maigret, 2014: 245), “siber demokrasi” (Poster, 2013) ya da “elektronik demokrasi” (Päivärinta & Sæbø, 2006) gibi demokrasi tanımları, teknolojik araçlar/medya vasıtasıyla eşitliğin yapay olarak tahsis edildiğini ve demokrasinin böylece mümkün olduğunu ileri sürmektedir.

Başka bir ifade ile “hükmetmesi gereken halk” kategorisinin 21. yüzyıldaki yansıması, Fishkin’in “halkın sesi” kavramsallaştırması üzerinden ifade edilecek olunursa, işleyen bir demokrasi yapmak için, ilgili vatandaşlara, işleyen topluluklara ve bizim için olduğu kadar bizim hakkımızda da konuşan medyaya yani vatandaşların siyasi yaşamla yeniden bağlantı kurdukları koşulları oluşturmak bakımından “sihirli bir şehir” kurmak bakımından eşitliğin yapay yollarla tahsisine yönelik uygulamalar üzerinde kendisini tanımlamaktadır (Dahl, Shapiro, Cheibub, 2003: 24). Örneğin, yapay olarak oluşturulmuş bir sosyal medya platformu aracılığı ile mevcut tüm eşitsizlikleri

anlamsız kılacak bir eşitlikçi ortamın söz konusu olduğu ileri sürülebilmektedir. Örnekler çoğaltılabilir.

Özetle, “eşitsizliğin doğallığı” ve “eşitsizliğin yapaylığı” kategorilerinden farklı olarak bu kategori, tespitten öte çözüm öneren bir tavra sahip demokrasi tanımlarından oluşmaktadır. Halkın ve halk hükümetinin ne anlama geldiği üzerine ilk iki görüşün eleştirisini barındırmakta ve demokrasinin söz konusu olması anlamında eşitliğin tahsisi üzerinde görüş bildirilmektedir. Bu demokrasi kategorisine dahil olan demokrasi tanımlarına göre odakta olan eşitsizlik değil eşitliktir ve “eşitliğin yapaylığı” kabulü dolayısıyla, “halk”, “hükmetmesi gereken” nitelikte ele alınmaktadır.

4. HÜKME DEN HALK - EŞİTLİĞİN DOĞALLIĞI

Bu bölümde ele alınacak olan kategori, “eşitlik” kavramına odaklanması bakımından “eşitliğin yapaylığı” kategorisinde olduğu gibi “tespitten” ziyade “öneri” boyutu ön planda olan demokrasi tanımlarını kategorize etmektedir. Bu kategoriye göre “eşitlik” ve dolayısıyla halkın hükümeti/demokrasi, doğal yollarla tahsis edilebilecek yapıdadır.

“Hükmeden halk” kavramına yüklenen temel anlam, halkın sırf bir hükümete tabiiyet taşıması münasebetiyle hükümete katıldığını vurgulamasıdır. “Hükmetmesi gereken halk” görüşünden farklı olarak bu kategori, herhangi bir zorlama/gönüllendirme içermemektedir. Halk, ne ilk kategorideki gibi hükmetmekten “doğal” eşitsizliklerinden dolayı yoksun kılınan, ne ikinci kategorideki gibi hükmetmekten “yapay” eşitsizlikler dolayısıyla mahrum kalan ne de üçüncü kategorideki gibi “yapay” olarak eşitliğini kazanmakta olan insan topluluğudur. Bu kategoride, halk kavramının bizatihi kendisinin, halkın hükümetini beraberinde getirdiği ve eşitliği doğal olarak sağladığı görüşünü ileri süren demokrasi tanımları analiz edilecektir.

Schumpeter’in demokrasi tanımı, bu kategorinin en bariz örneklerinden birisi konumundadır. Bu çalışmanın eşitliğin yapaylığı kavramsallaştırması etrafında ele aldığı genel seçme ve seçilme hakkına dayanan görüşün eleştirisi üzerinden hareket eden Schumpeter’e göre halkın, her bireysel sorun hakkında kesin ve rasyonel bir fikre sahip olduğu ve bu kanaati, temsil edecek olan temsilcileri seçerek yürürlüğe koyduğunu varsayan demokrasi kabulü, “gerçekçi” değildir (Schumpeter, 2003: 269). Başka bir ifade ile evet, seçmen oyunun birincil işlevi, hükümet üretmektir ve bu, tam bir bireysel görevliler setinin seçilmesi anlamına gelmektedir (Schumpeter, 2003: 274). Ancak bunun yapay yollarla yapılması yani yapay olarak halkın hükmetmeye dâhil edilmesi mümkün değildir. Çünkü Schumpeter’e göre demokrasi, ancak halk ve hükümet arasında bireysel bir ilişki ağı oluşturması anlamında gerçekçi olabilmektedir. Dolayısıyla çözüm ise, demokrasinin esas olarak yerel hükümetin bir özelliği olduğunun kabulünden geçmektedir (Schumpeter, 2003: 274). Diğer bir deyişle halkın hükümetinden bahsedilebilmesinin şartı,

hükmetmeye konu olan halkın, “bireysel bir ilişki ağını” mümkün kılacak şekilde nüfus ölçeğinde daraltılmasıdır.

Özellikle II. Dünya Savaşından sonra kabul gören bu demokrasi tanımı, literatürde genellikle hizmetlerin geliştirme görevinin büyük ölçüde seçilmiş yerel yetkililer tarafından üstlenilmesi anlamında yerel hükümet demokrasisi şeklinde kavramsal karşılık bulan demokrasi tanımıdır (Stoker, 1988: 7). Wickwar’ın ifadeleri üzerinden açıklanacak olunur ise bu tanım, “kamu çıkarı ve özel çıkar arasındaki ayrımı” ortadan kaldıracak bir “yerel hükümet” savunusu şeklinde konumlanmaktadır (Wickwar, 1970: 14). Çünkü yerel kavramı, yaşamın bireyi ilgilendiren bölümünü bireye, toplumu ilgilendiren bölümünü de topluma ayırmak suretiyle birey ve toplum arasında bir ara form oluşturmaktadır (Mill, 2015: 104).

Hükmetmek hakkındaki sorumluluk ve yetkilerin, hizmete doğrudan muhatap olan insanlara en yakın ve en küçük hükümet birimine ait olduğunu ifade eden ve Latince “yedekten yardım etmek” anlamına gelen “subsidiium” kelimesinden türeyen subsidiarite/yetki ikamesi ilkesi bu demokrasi kategorisinin ileri sürdüğü savın görünürlüğüne arttırmaktadır (Melé, 2005: 300). Yerel niteliği, subsidiarite/yetki ikamesi ilkesi etrafında hükümeti yeniden örgütleyerek merkezi hükümeti yalnızca “yardım eden” bir “yedek” hükümet konuma getirmekte ve “yetki devri” (Laffont, Zantman, 2002: 419) ve “mali özerklik” (Nekhaichuk, Trofimova, Nekhaychuk, 2018: 18) gibi yeni hükmetme enstrümanlarını savunarak hükmetmeye muhatap olan halkın kapsamını daraltmaktadır. Örneğin halk, yerel niteliğine sahip bir hükümetin söz konusu olduğu durumda, imar hakkındaki hükmetmeye dair kararları, kendisinden hayli uzakta olan bir merkezi hükümet aracılığıyla almak yerine kendisine oldukça yakın olması bakımından yerel hükümet aracılığı ile aldığımda, “doğal” olarak halkın hükümetinden daha güçlü bir şekilde bahsedilebilme imkânı doğmaktadır.

Fakat özellikle belirtmekte fayda vardır ki, yerel hükümet demokrasinin, 20. yüzyılın ortalarında geniş yankılar uyandıran bir demokrasi görüşü olmasının sebebi, sanayi devriminden beri şiddetlenerek gelen bir tartışma olan cemaat-cemiyet tartışmasının “aşılması gerekli bir odak noktası” haline gelmesidir (Bhagat, 2002: 2413). Başka bir ifade ile bu görüşe göre, cemaat-cemiyet ayrımına dayanan tartışma, demokrasi tartışmaları önünde bir engel olarak durmaktadır ve bu engel yerel hükümet demokrasisi ile aşılabilecektir.

Tönnies’in kavramsallaştırması ile ifade edilecek olunursa, yerel hükümet savunusuna göre yerel, “mekanik bir toplanış” olan “cemiyet” ve “canlı bir uzviyet” şeklinde kurulmuş “hakikî bir hayal beraberliği” olan “cemaatin” birleşiminden doğan bir sentezdir (Tönnies, 1944: 714). Başka bir ifade ile yerel, cemiyetler gibi ırk, etnik menşee ve kültür bakımından farklılaşmış fertlerden meydana gelmekle birlikte cemaatler gibi fertler arası şahsi, sıcak, samimi veya içli dışlı bağlantılar üzerine kurulmuş olan toplumsal yapıların varlığını ifade etmektedir (Yörükkan, 2006: 40).

Cemaat-cemiyet ayrımına yapılan karşı duruşun anlamı, yerel hükümet demokrasisi savunusunun, “doğrudan” ya da “kestirmeden demokrasi” veya yarı-doğrudan demokrasi savunularında olduğu gibi cemaat tipi bir nüfus ölçeğinin (Weber, 2014: 431-432) hükmetmenin kapsamı ne kadar büyük olursa olsun (vergi, savunma, eğitim v.b.) demokrasiyi mümkün kılabileceğini ileri sürmesidir. Bağlı veya bağımlı olunan ulusal veya uluslararası hükümet birimlerine katılımı yalnızca plebisitçi/referandumcu bir demokrasi tanımı ile sınırlandıran (Issacharoff & Bradley, 2021: 505) yerel hükümet demokrasisi savunusunun temel savı, “nüfusun” azlığının (Pateman, 2011:14) esas alınması suretiyle hükümetin kapsamının daraltılmasıdır. Böylece matematiksel-orantısal bir eşitliğin oluşması anlamında demokrasi, doğal olarak söz konusu olabilecektir.

Oy kavramıyla örneklenecek olunursa, yerel hükümet demokrasisi, bireyin bir (1) olan hükmetme gücünün toplam oy sayısı karşısında artırılmasını önermektedir. Bu amaçla, halkın kapsamını yani hükümete tabi olan toplam oy sayısını azaltarak doğal olarak eşitliği sağlamayı amaçlamaktadır. Matematiksel bir ifadeyle tekraren ifade edilecek olunursa, kesrin payını bir (1) olarak bireyden aldığı ve herhangi bir konuda hükümette söz sahibi olacakların sayısının ise paydaya yazıldığı düşünülün. Kesrin paydası yani halkın kapsamı ne kadar küçük olursa, yani bu sayı 1’e ne kadar yakın bir sayı olur ise bireyin hükümet etme gücünün artacağı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla yerel hükümet demokrasisi, kısaca halkın kapsamını daraltmayı, yani kesrin paydasındaki sayısal gücün azaltılmasını önermekte ve böylece matematiksel-orantısal bir doğallık dâhilinde eşitliğin ve dolayısıyla demokrasinin sağlanacağını ileri sürmektedir.

Diğer bir deyişle “eşitliğin doğallığı” savunusu, “sadece karar alma ve uygulama” değil “politik eşitlik ilkesinin” tahsisi noktasında “çoğunluk ilkesini” doğal olarak birey yönünde değiştirme girişimidir. Çünkü bu yeni durumda, hem doğal veya yapay eşitsizliğin olmaması anlamında “bütün oyların değeri eşit” olacak hem de her bir oyun hükmetme değeri yükselecektir (Coşar, 1997: 18). Dolayısıyla bu tip bir demokrasi görüşü, demokratik seçimi, oldukça sınırlı bir demokratik süreç olarak açığa serecek bir demokrasi kavramından, eşitliğin doğallığını esas alan demokrasi tanımına geçişi sağlamayı amaçlamaktadır (Marcuse, 1990: 101-103).

Benzer şekilde Habermas’ın azınlıkların kabul ettiği çoğunluk iradesinin demokratik karar alma mekanizmasının en iyi yolu olduğunda ısrar etmesi de temel olarak bu kabul ile uyumludur. Birey, çoğunluğun karşısında matematiksel-oransal olarak ne kadar “güçlü” olursa o kadar demokratik karar almadan bahsedilebilecektir (Habermas, 1997: 134). Başka bir ifade ile yurttaşlar ancak bu tip bir yolla “işe karışır” yani hükümete dâhil olursa ne şef ne de köle olmadan yaşayacakları bir doğal eşitlik durumuna kavuşmaktadırlar (Bumin, 2013: 14-16, 170). Bu demokrasi kategorisine dâhil olan demokrasi tanımlarına göre yerel hükümetin söz konusu olduğu durumda halk, doğal olarak eşitliğe kavuşmaktadır.

Çünkü Gasset'in "kitle" kavramını kullanarak ifade ettiği gibi demokrasi, azınlıkların etkinlik göstermesi ve ömür sürebilmesi anlamında görev görerek, kalabalığın doğrudan hükümete ulaştığı 20. yüzyıl "hiperdemokrasisi/çoğunlukçu demokrasi" koşullarında (Hitler), "kitlesele" hükümeti dizginlemek üzere kendini konumlandırmaktadır (Gasset, 2010: xvii, 45-46). Diğer bir deyişle daha fazla katılımın daha fazla eşitlik getireceğine dayanan "yapay eşitlik" görüşünün aksine, eşitliğin doğallığı görüşü, katılımın artmasını bizzat çoğunluğun, azınlık üzerindeki eşitsizlik doğuran gücü olarak okumaktadır. Öyle ki katılımdaki bu artış, Baudrillard'ın deyimiyle, "paradoksal bir hareket" olarak en nihayetinde birey için katılımın manasızlaşmasını beraberinde getirdiği için katılımın reddiyle sonuçlanacak ve demokrasi savunusu, kendini hem kesin olmayan bir biçimde hem de katsayılı bir artışla katılıma karşı bir konuma koyacaktır (Baudrillard, 2012: 57-58).

Yani kısacası bu kategoride ele alınan demokrasi tanımları, koşulsuz olarak her bir hükümete tabi olan her bir halkın olabildiğince az sayıda bireyden olmasını savunmaktadır. Çünkü şayet herhangi bir şey hakkında hükümetin kitlece/çoğunlukça yerine getirildiği düşünülecek olunursa, çoğunluğun sahip olduğu katsayı oranınca azınlık için olumlu gelişmelerin söz konusu olmayacağı ileri sürülmektedir. Durkheim'ın dediği şekilde çoğunluğun baskısı, direnmeye çalışıldığı anda kendini hemen gösterecek bir şekilde demokrasinin "içkin" bir niteliği haline gelecektir. Azınlık, "zorlayıcılığı", ancak ve ancak çoğunluğun kabullerine, kendi arzusuyla uyduğunda hissettirmeyecektir (Durkheim, 2016: 32).

Özetle, "hükmeden halk" olarak kavramsallaştırılan ve eşitliğin doğal olarak tahsisine temellenen demokrasi tanımlarının kategorize edildiği bu bölümde, eşitlik problemi, soyluluk (eşitsizliğin doğallığı), erdem (eşitsizliğin yapaylığı) veya genel istem (eşitliğin yapaylığı) temelinde değil çoğunluk (eşitliğin doğallığı) temelinde vücut bulan problem olarak ele alınmaktadır. "Eşitliğin doğallığı" kategorisi, eşitsizliğin kökenleri üzerinde tespit yapmaktan öteye halkın matematiksel-orantısız bir doğallıkla hükmettiği bir halk hükümeti/demokrasi önerisinde bulunan demokrasi tanımlarını içermektedir. Ele alınan örnekler üzerinden görünür kılınmaya çalışılmıştır ki, bu tanımlar, halkın kapsamının nüfus ölçeğinde daraltılmasını önererek halk ve hükümet kavramını birbirine eşitleme çabasındadır. Bu kategoride ele alınan "hükmeden halk" görüşüne göre demokrasi, hükmetme niteliğinin doğal olarak halka ait olması durumudur ve halk, doğal olarak hükmetmenin öznesi konumundadır.

Sonuç

Bu makalenin amacı, halk hükümeti/demokrasi kavramının etimolojik kökeninden hareketle analiz edildiğinde, "eşitlik problemi" etrafında kendisine hareket alanı bulduğunu göstermektir. Demokrasi hakkında görüş bildirmiş düşünürlerin görüşlerinden örnekler sunarak gösterilmeye

çalışılmıştır ki, her bir demokrasi tanımı, bu kategorilerin birinde yer edinmekte, kendisine “eşitlik problemi” temelinde kategorik bir yörünge çizmektedir.

İlk bölümde, doğal eşitsizlik kavramı odağında, doğuştan gelen bir takım eşitsizliklerin halk tanımını belirlediğini ve bu tanımın halkı, “hükmedemeyen” olarak tanımlanmasına sebep olduğu ifade eden demokrasi tanımlarının örneklerini içeren demokrasi kategorisi ele alınmıştır.

İkinci olarak halkın, yapay eşitsizliklerin bir sonucu olarak oluştuğunu ileri süren demokrasi tanımlarının örneklerini içeren kategori ele alınmıştır. Bu kategoriye göre halk, hükmetme “becerilerine” sahip olmamayı tercih etmiş olanların oluşturduğu topluluk şeklinde tanımlanmakta ve dolayısıyla halkın niteliği “hükmetmeyen” olarak belirmektedir.

İlk iki bölümde, eşitsizliğin kökenlerine dair tartışmalar yürüten demokrasi tanımları ele alındıktan sonra üçüncü ve dördüncü bölümde eşitliğin nasıl sağlanacağı tartışmasını konu alan demokrasi tanımları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, hükümete tabi olan tüm insanların önce halk olarak tanımlaması ve böylelikle halk hükümetine tümüyle dâhil olabilmesi için bir yapay zorlamaya/gönüllendirmeye muhatap olması gerektiğini savunan demokrasi tanımlarını içeren kategori ele alınmıştır. Dış bir etkiyle olması münasebetiyle eşitliğin yapay şekilde tahsis edilmesi gerektiğini ileri süren demokrasi tanımlarının örneklerini içeren bu kategori, “hükmetmesi gereken halk” kavramıyla kavramsallaştırılmıştır.

Dördüncü bölümde ise “eşitliğin yapaylığı” eleştirisi üzerinden hareket etmek bakımından “eşitliğin” matematiksel-orantısal bir doğallıkla tahsis edilebileceğini ileri süren demokrasi tanımları, tanım örnekleri üzerinden kategorize edilmiştir.

Bu kategorizasyonun ulaşmaya çalıştığı hedef ise demokrasi teorisi içindeki kategorik yaklaşımı canlandırmaktır. Etimolojik kökenden hareketle yapılan bu analizle ortaya konulan bu kategori, halk hükümeti/demokrasi hakkında yapılan tartışmalara yeni kapılar açmayı ummaktadır. Çünkü “eşitlik problemi”, oldukça yüksek orana sahip bir literatürel kapsayıcılıkla demokrasi tanımlarında doğrudan veya dolaylı atıflara muhatap olmakta yani demokrasi tartışmalarında merkezi bir konumunda yer almaktadır. Dolayısıyla bu kategorizasyon, makalede ele alınmayan demokrasi tanımlarının önerdiği çerçevede analiz edilmesiyle gelişebilecek ve derinleşebilecektir.

Özetle, bu çalışmanın seçmiş olduğu demokrasi görüşlerinden hareketle, demokrasi tanımlarının “eşitlik problemine” konum almak bakımından analiz edilebilir ve böylece eleştirilebilir olduğunu göstermeye çalışılmaktadır. Bu yüzden bir öneri olarak bu çalışma, farklı demokrasi tanımlarının var olmasında “eşitlik probleminin” sahip olduğu paya dair kategorik bir tartışma açarak demokrasi teorisini zenginleştirmeyi ummaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Emre EKİNCİ %50, Sabina NASİROVA %50

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Emre EKİNCİ %50, Sabina NASİROVA %50

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: The authors declare that they have no conflicts of interest.

Kaynakça

- Aristoteles. (1993). *Politika*. (Çev. M. Tuncay). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydın, A. (2015). Dijital vatandaşlık. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(1), 142-146.
- Baudrillard, J. (2012). *İmkânsız takas*. (Çev. A. Sönmezay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bhagat, R. B. (2002). Challenges of rural-urban classification for decentralised governance. *Economic and Political Weekly*, 37(25), 2413–2416. Doi: <https://dx.doi.org/10.2307/4412268>
- Billington, R. (2011). *Felsefeyi yaşamak ahlak düşüncesine giriş*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bohman, J. (1998). Survey article: The coming of age of deliberative democracy. *Journal of Political Philosophy*, 6(4), 400-425. Doi: <https://doi.org/10.1111/1467-9760.00061>
- Bumin, K. (2013). *Demokrasi arayışında kent*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Burtenshaw, C. J. (1968). The Political Theory of Pluralist Democracy. *Western Political Quarterly*, 21(4), 577-587. Doi: <https://doi.org/10.2307/446749>
- Carayannis, E. G., Campbell, D. F., ve Efthymiopoulos, M.P. (2014). Cyber-democracy. (Ed. E.G. Carayannis, D.F. Campbell ve M.P. Efthymiopoulos), *Cyber-development, cyber-democracy and cyber-devense*, New York: Springer. 113-116. Doi: <https://doi.org/10.1007/978-1-4939-1028-1>
- Cohen, J. ve Fung, A. (2004). Radical democracy. *Swiss Journal of Political Science*, 10(4), 23-34.
- Coşar, Y. (1997). Önsöz: Sivil itaatsizlik. (Ed. Y. Coşar), *kamu vicdanına çağrı: Sivil itaatsizlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Crepaz, M. M. (1996). Consensus versus majoritarian democracy: Political institutions and their impact on macroeconomic performance and industrial disputes. *Comparative Political Studies*, 29(1), 4-26. Doi: <https://doi.org/10.1177/0010414096029001001>
- Daalder, H. (2001). *The rise of parties in Western democracies, political parties and democracy* (Ed. R. Gunther and L. Diamond), Baltimore and London: Johns Hopkins University Press.
- Dahl, R. A. (1998). *On democracy*. London: Yale University Press.
- Dahl, R. A. (2006). *A preface to democratic theory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dahl, R. A., Shapiro, I., Cheibub, J. A. (2003). *The democracy sourcebook*. Cambridge: MIT Press.
- Doorenspleet, R. ve Pellikaan, H. (2013). Which type of democracy performs Best?. *Acta Politica*, 48(3), 237-267. Doi: <https://doi.org/10.1057/AP.2012.35>
- Durkheim, E. (2014). *Toplumsal işbölümü*. (Çev. Ö. Ozankaya). İstanbul: Can Yayınevi.
- Durkheim, E. (2016). *Sosyolojik yöntemin kuralları*. (Çev. Ö. Doğan). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Ebeling, M. (2017). *Conciliatory democracy: From deliberation toward a new politics of disagreement*. London: Springer.
- Einstein, A. (1990). *Dünyamıza bakış; Seçme denemeler*. (Çev. S. Eyüboğlu, A. Erhat, V. Günyol, C. Çapan, I. Öztürk, Y. Anday). İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Evers, T. (1986). More democracy through plebiscite? *Kritische Justiz*, 19(4), 423-434.
- Gasset, J. O. (2010). *Kitlelerin ayaklanması*. (Çev. N.G. Işık). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Habermas, J. (1997). Sivil itaatsizlik: Demokratik hukuk devletinin denek taşı, Almanya'da otoriter legalizm karşılığı. (Ed. Y. Coşar). *Kamu Vicdanına Çağrı: Sivil İtaatsizlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hanberger, A. (2006). Evaluation of and for democracy. *Evaluation*, 12(1), Doi: <https://doi.org/17-37>. 10.1177/1356389006064194
- Hegel, G. W. F. (1991). *Hukuk felsefesinin prensipleri*. (Çev. C. Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (1995). *Tarihte akıl*. (Çev. Ö. Sözer). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Hegel, G. W. F. (2006). *Tarih felsefesi*. (Çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Hobbes, T. (2007). *Leviathan veya bir din ve dünya devletinin içeriği, biçimi ve kudreti*. (Çev. S. Lim). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Hume, D. (1986). *İnsan zihni üzerine bir araştırma*. (Çev. S. Evrim). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Huntington, S. P. (1991). Democracy's third wave. *Journal Of Democracy*, 2(2), 12-34.
- Issacharoff, S. ve Bradley, J. C. (2021). The plebiscite in modern democracy. (Ed. S. Issacharoff ve J. C. Bradley). *Routledge Handbook of Illiberalism* (s. 505-516). New York: Routledge.
- Kaiser, A. (1997). Types of democracy: From classical to new institutionalism. *Journal of Theoretical Politics*, 9(4), 419-444. Doi: <https://doi.org/10.1177/0951692897009004001>
- Kant, İ. (1960). *Ebedi barış üzerine felsefi deneme*. (Çev. Y. Abadan, S. Meray). Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Kant, İ. (2015). *Ahlak metafiziğinin temellendirilmesi*. (Çev. İ. Kuçuradi). İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kant, İ. (2016). *Pratik aklın eleştirisi*. (Çev. İ. Kuçuradi, Ü. Gökberk, F. Akatlı). İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kojeve, A. (2001). *Hegel felsefesine giriş*. (Çev. S. Hilav). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- La Boetie, E. (2014). *Gönüllü kulluk üzerine söylev*. (Çev. M. E. Ağaoğulları). İstanbul: İmge Kitapevi.
- Laclau, E. ve Mouffe, C. (2001). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. London: Verso.
- Laffont, J. J. ve Zantman, W. (2002). Information acquisition, political game and the delegation of authority. *European Journal of Political Economy*, 18(3), 407-428. Doi: [https://doi.org/10.1016/S0176-2680\(02\)00098-8](https://doi.org/10.1016/S0176-2680(02)00098-8)
- Lijphart, A. (2007). *Thinking about democracy: Power sharing and majority rule in theory and practice*. London, New York: Routledge.
- Lijphart, A. ve Crepaz, M. M. (1991). Corporatism and consensus democracy in eighteen countries: Conceptual and empirical linkages. *British Journal of Political Science*, 21(2), 235-246.
- Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. *American Political Science Review*, 53(1), 69-105. Doi: <https://doi.org/10.2307/1951731>
- Locke, J. (2000). *İnsanın anlama yetisi üzerine: I-II. Kitap*. (Çev. M. D. Topçu). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Lupia, A. ve Matsusaka, J. G. (2004). Direct democracy: New approaches. *Annu. Rev. Polit. Sci.*, 7, 463-82. Doi: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.7.012003.104730>

- Maigret, E. (2014). *Medya ve iletişim sosyolojisi*. (Çev. H. Yücel). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marcuse, H. (1990). *Tek-boyutlu insan: İleri işleyim toplumunun ideolojisi üzerine incelemeler*. (Çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınları.
- Marx, K. (2013). *Yabancılaşma*. (Çev. K. Somer, A. Kardam, S. Belli, A. Gelen, Y. Fincancı, ve A Bilgi). Ankara: Sol Yayınları.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class and other essays*. London: Cambridge University Press.
- Melé, D. (2005). Exploring the principle of subsidiarity in organisational forms. *Journal of Business Ethics*, 60(3), 293-305.
- Mill, J. S. (2015). *Özgürlük üzerine*. (Çev. T. Türk). İstanbul: Oda Yayınları.
- Mills, C. W. (2007). *Toplumbilimsel düşün*. (Çev. Ü. Oskay). İstanbul: Der Yayınları.
- Montesquieu. (2017). *Kanunların ruhu üzerine*. (Çev. B. Günen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Nekhaichuk, D., Trofimova, V., ve Nekhaychuk, Y. (2018). Foreign experience of ensuring the financial autonomy of local self-governments. *International Scientific Conference Competitive, Sustainable and Secure Development of the Regional Economy: Response to Global Challenges(CSSDRE 2018)* içinde (s. 180-183). Paris: Atlantis Press.
- Özbudun, E. (1977). *Siyasal partiler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Päivärinta, T. ve Sæbø, Ø. (2006). Models of e-democracy. *Communications of the Association for Information Systems*, 17(1), 818-840. Doi: <https://doi.org/10.17705/1CAIS.01737>
- Papadopoulos, Y. (2005). Implementing (and radicalizing) art. I-47.4 of the constitution: is the addition of some (semi-) direct democracy to the nascent consociational European Federation just swiss folklore? *Journal of European Public Policy*, 12(3), 448-467. Doi: <https://doi.org/10.1080/13501760500091331>
- Parekh, B. (1992). The cultural particularity of liberal democracy. *Political Studies*, 40, 160-175.
- Pateman, T. (2011). Rural and urban areas: Comparing lives using rural/urban classifications. *RegionalTrends*, 43(1), 11-86. Doi: <https://doi.org/10.1057/RT.2011.2>
- Phillips, A. (2012). *Demokrasinin cinsiyeti*. (Çev. A. Türker). İstanbul: Metis Yayınları.
- Pirenne, H. (2003). *Ortaçağ kentleri: Kökenleri ve ticaretin canlanması*. (Çev. Ş. Karadeniz). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Platon. (2010). *Devlet*. (Çev. S. Eyüboğlu ve M. A. Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Plattner, M. F. (1999). From liberalism to liberal democracy. *Journal of Democracy*, 10(3), 121-134. Doi: <https://doi.org/10.1353/jod.1999.0053>
- Poster, M. (2013). Cyber democracy: The internet and the public sphere. In *The Information Subject* (pp. 95-115). London: Routledge.
- Ranciere, J. (2016). *Cahil hoca: Zihinsel özgürleşme üzerine beş ders*. (Çev. S. Kılıç). İstanbul: Metis Yayınları.
- Ridge, H. M. (2021). Electoral outcomes and support for westminster democracy. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 1-20. Doi: <https://doi.org/10.1080/17457289.2021.1946546>
- Roper, B. S. (2013). *The history of democracy: of Marxist interpretation*. London: Pluto Press.
- Roskin, M. G. (2011). *Çağdaş devlet sistemleri: Siyaset, coğrafya, kültür*. (Çev. B. Seçilmişoğlu). Ankara: Adres Yayınları.
- Rousseau, J. J. (2003). *İnsanlar arasındaki eşitsizliğin kökeni*. (Çev. E. Ergün). Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Rousseau, J. J. (2018). *Toplum sözleşmesi*. (Çev. V. Günyol). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sabatier, P. A. (1988). An advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein. *Policy Sciences*, 21(2/3), 129-168. Doi: <https://doi.org/10.1007/BF00136406>
- Salt, J. (1999). Turkey's military democracy. *Current History*, 98(2), 72-78.
- Schmidt, M. G. (2002). Political performance and types of democracy: Findings from comparative studies. *European Journal of Political Research*, 41(1), 147-163. Doi: <https://doi.org/10.1111/1475-6765.00007>
- Schmitter, P. C. ve Karl, T. L. (1991). What democracy is... and is not. *Journal of Democracy*, 2(3), 75-88. Doi: <https://doi.org/10.1353/jod.1991.0033>
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji düşüncesinin özünde öteki ile ilişki*. (Çev. A. Sönmezay). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Schumpeter, J. A. (2003). *Capitalism, socialism, and democracy*. London: Routledge.
- Smootha, S. (2002). Types of democracy and modes of conflict management in ethnically divided societies. *Nations and Nationalism*, 8(4), 423-431. Doi: <https://doi.org/10.1111/1469-8219.00059>
- Spencer, H. (2016). *Devlete karşı insan*. (Çev. Y. S. Altındal). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Stoker, G. (1988). *The politics of local government*. Boston: Springer.

- Stone, D. (2012). *Policy paradox: The art of political decision making*. New York: WW Norton & Company.
- Tocqueville, A. (1962). *Amerika'da demokrasi*. (Çev. T. Timur). İstanbul: Yenilik Basımevi.
- Tönnies, F. (1944). *Cemaat ve cemiyet nazariyesi*. (Çev. Z. Fındıkoğlu). *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 9(3-4), 712-748.
- Urbinati, N. (2006). *Representative democracy: Principles and genealogy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Veblen, T. (2005). *Aylak sınıfın teorisi*. (Çev. Z. Gültekin ve C. Atay). İstanbul: Babil Yayınları.
- Voltaire. (1995). *Felsefe sözlüğü II*. (Çev. L. Ay). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Weber, M. (2014). *Toplumsal ve ekonomik örgütlenme kuramı*. (Çev. Ö. Ozankaya). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Wickwar, W. H. (1970). *The political theory of local government*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Yörükkan, A. (2006). *Şehir sosyolojisinin ve insan ekolojisinin teorik temelleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Extended Abstract

A researcher researching the theory of democracy will notice that there are many different definitions of democracy within the theory of democracy. Direct democracy, semi-direct democracy, representative democracy, pluralistic/polyarchic democracy, majoritarian democracy, Marxist democracy, liberal democracy, plebiscite/referendum democracy, radical democracy, cyber democracy, military democracy, consensus democracy, conciliatory democracy, Westminster democracy, deliberative democracy and etc. Many examples of definitions of democracy can be given.

On the one hand, this can be read as the richness of the theory of democracy, on the other hand, it is an indication of a definitional problem. According to this article, the explanation for this situation is that each definition of democracy defines the concepts of demos/people and kratos/government, which constitute the concept of democracy, differently. In other words, the reason for the existence of different definitions of democracy is that the thinkers who define democracy speak different languages. The meaning of the concepts of people and/or government is different in each definition of democracy. Based on this determination, this article argues that this situation can be explained within the framework of a problem that it conceptualizes as the “equality problem”.

This article argues that definitions of democracy are based on one of the four categories proposed in this article. The definitions of democracy set

the “equality problem” as the starting point while establishing the relationship between the concepts of the people and the government.

The four views included in the democracy categorization proposed in this article are; “the people who can not govern” based on the “naturalness of inequality”, “the people who do not govern” based on the “artificiality of inequality”, “the people who should govern” based on the “artificiality of equality” and “the people who govern” based on the “naturalness of equality”.

The “people who can not govern” view, which is shaped based on the “naturalness of inequality”, asserts that people have some differences that create inequalities from the moment they are born. According to this view, the natural inequalities between people, such as the noble-common, rich-poor, and strong-weak, make up democracy. Therefore, in terms of government relations, the acceptance of some as naturally governing and others as being naturally governed constitutes what this article conceptualizes as “the people who can not govern”. The definitions of democracy discussed in this chapter base the theory of democracy on the “naturalness of inequality” by excluding the concept of “the people” from the concept of “government”.

This view, based on the works of Plato and Aristotle, is a view of democracy accepted in Ancient Greece. However, it can be found in the thoughts of Tocqueville and Hume in modern times.

In the second part, titled “People who do not govern”, definitions of democracy based on the acceptance of the “artificiality of inequality” are categorized. The definitions discussed in this chapter argue that the inequalities that hinder the government of the people are inequalities such as virtue that appear later/artificially.

This view consists of definitions of democracy stating that the people can govern, but that it is out of the question for the people/part of the people to govern because of artificially created inequalities. This view of democracy, put forward by names such as Locke, Hegel, La Boétie, Spencer, Marx, Montesquieu, Voltaire, and Hobbes, also has modern supporters such as Veblen, Ranciere, and Schnapper.

According to this view of democracy, because the “inequality” was created artificially; contrary to the “naturalness of inequality” view, democracy is about “the people who not governing”, not “the people’s inability to govern”. Hence, democracy as a social phenomenon is the result of the artificial creation of inequalities.

Essentially, after the first two chapters in which determinations are made about the source of inequality, the last two chapters focus on the concept of “equality” and focus on the views in which the suggestions are brought to the fore.

In the third part, integrated with the second part, the definitions of democracy, which accept that “inequality” is created artificially, in addition to this, suggest that “inequality” can be overcome artificially, are categorized.

According to this view, To talk about democracy, it is necessary to provide artificial equality. The concept of “the people who should govern” is a conceptualization created by the authors of the article for exactly this purpose. This view, defended by thinkers such as Durkheim, Rousseau, Mills, Kant, Lijphart, and Dahl can be summarized as follows, to talk about the government of the people, the people should be forced or volunteered by an external influence.

The “governing people” view also focuses on the concept of “equality”, as does the “artificiality of equality” view, which has a “suggestion” dimension rather than “determination”. This concept, which argues that “equality” and therefore democracy has a naturally occurring structure, emphasizes the integrity of the people and the government. This view, which corresponds to the definition of democracy by thinkers such as Tönnies, Weber, Marcuse, Habermas, Gasset, Baudrillard, and, Schumpeter, defines government of people/democracy within the framework of a mathematical-proportional naturalness, not with any external influence, unlike the view of the “people who should govern”.

With the categorization proposal made, as a result, this article aims to show that the problem, conceptualized as the “equality problem”, is effective in the existence of different definitions of democracy by reminding the etymological origin of the concept of people’s government/democracy. Thus, it hopes to contribute to the theory of democracy by enriching the categorical perspective of the theory of democracy.